

Toespraak van commissaris van de koning

Max van den Berg, seminar 'Wetenschap middenin de samenleving',

Groningen, 30 mei 2013

Dames en heren,

Wetenschap is ontstaan uit verwondering en nieuwsgierigheid. Al in de vroegste beschavingen keken mensen verbaasd om zich heen en wilden ze de wereld begrijpen en verklaren. In de loop der eeuwen is er inmiddels heel veel verklaard en ontdekt. Toch is de wetenschap nooit klaar. Nog steeds is nieuwsgierigheid een belangrijke drijfveer van wetenschappers. De mensheid heeft een onstilbare honger naar kennis.

En niet alleen omdat we willen weten hoe alles in elkaar zit. Wetenschap en kennis zijn tegelijkertijd al eeuwenlang de motor achter vernieuwing en vooruitgang. We willen niet alleen natuurverschijnselen verklaren. Maar ook ziekten genezen. Maatschappelijke problemen onderzoeken en oplossen. Ons leven comfortabeler maken en onze welvaart vergroten.

Wetenschap kan ons daarbij helpen. Dat is mooi. Maar is wetenschap daar ook voor bedoeld? Daar zijn de meningen over verdeeld. Velen benadrukken het belang van fundamentele wetenschap: wetenschap bedrijven om de wetenschap. De mooiste en de belangrijkste wetenschappelijke vindingen en vernieuwingen komen daaruit voort, zeggen zij. Hans Clevers, de nieuwe president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), is zelf een topwetenschapper. Hij staat onder andere bekend om zijn ontdekking van de darmstamcel. In een interview zei hij daar onlangs over: "Een groot Nederlands bedrijf had mij echt niet kunnen opdragen die te ontdekken". Hij waarschuwt ervoor dat de markt niet mag bepalen welke kennis de wetenschap moet ontwikkelen. Als je de wetenschap daar te veel op richt, kun je misschien op korte termijn bijdragen aan economische groei en welvaart. Maar, zo zegt Clevers, échte innovatie komt daar niet vandaan. Die ontstaat alleen als je wetenschappers in vrijheid en onafhankelijkheid hun creativiteit en talent laat ontwikkelen. "Creatieve mensen moet je de ruimte geven in fundamentele wetenschap", zegt hij.

Daar ben ik het mee eens. Maar daarnaast is er ook niets op tegen als wetenschappers om de tafel gaan zitten met ondernemers en overheden of maatschappelijke organisaties. Om te kijken hoe ze hun krachten kunnen bundelen om samen grote en kleine maatschappelijke problemen aan te pakken. De combinatie van de kennis van wetenschappers, de daadkracht van ondernemers, de betrokkenheid van maatschappelijke organisaties en de mogelijkheden van overheden kan net zo goed tot veel creativiteit en vernieuwing leiden. Maatschappelijke vragen en uitdagingen kunnen daar een uitstekende aanleiding en 'katalysator' voor zijn.

Bijvoorbeeld hier in Groningen:

- Hoe houden we de regio's die met krimp te maken hebben, leefbaar? Hoe blijven we gezond, terwijl we alsmaar ouder worden? Hoe kunnen we in het licht van die vergrijzing voor elkaar blijven zorgen?
- Hoe zorgen we dat we nu en in de toekomst in onze energiebehoefte kunnen voorzien? Wat betekent dat voor kolencentrales in de Eemshaven? Voor windparken in Oldambt? En voor de aardgaswinning in onze provincie?
- Hoe zorgen we dat stadgers en studenten, van wie er steeds meer van buiten Nederland komen, zich blijven thuis voelen in Groningen?

Dat zijn forse maatschappelijke vraagstukken voor onze regio. Om die te kunnen aanpakken is veel kennis nodig. En een scherpe, onafhankelijke blik. Maar ook een daadkrachtige vertaling naar beleid en dagelijkse praktijk. Daar kunnen wetenschap en maatschappij veel voor elkaar betekenen. Wetenschappers kunnen zorgen voor nieuwe kennis en inzichten. Ondernemers en maatschappelijke organisaties hebben ideeën over praktische haalbaarheid, toepasbaarheid en maatschappelijke wenselijkheid. Zo kunnen ondernemers en organisaties leren van wetenschappers. Maar wetenschappers kunnen óók leren van ondernemers en maatschappelijke organisaties. Samen bereik je zo meer dan ieder voor zich.

Wetenschappers moeten in vrijheid onderzoek kunnen doen. Ondernemers moeten de ruimte krijgen om te ondernemen. Maar daarnaast zijn er terreinen waarop ze elkaar kunnen vinden en elkaar kunnen versterken. Gelukkig gebeurt dat hier in Groningen op talloze manieren. In de voorbeelden die ik net noemde herkende u misschien al healthy ageing, energie en 'sustainable society'. Dat zijn gebieden waar

de komende jaren behoorlijk wat vragen moeten worden opgelost. Het zijn ook gebieden waar onze regionale kennisinstellingen én ons bedrijfsleven goed in zijn. We beschikken daar over veel kennis, betrokkenheid en ondernemingskracht. Dat biedt ons dus grote wetenschappelijke, maatschappelijke én economische kansen.

Daarbij is het van belang dat niet alleen grote en middelgrote bedrijven de weg naar de wetenschap weten te vinden. Al die maatschappelijke problemen grijpen in in het dagelijkse leven van veel mensen. Bijvoorbeeld van de mantelzorger, voor wie zijn of haar taak eigenlijk te zwaar is en die ondersteuning nodig heeft. Van de havendirecteur, die veel energiebedrijvigheid naar zijn haven wil trekken, maar die daar tegelijkertijd niet ons milieu en klimaat verder mee wil vervuilen. Of van de oudere, die graag actief wil blijven bijdragen aan de samenleving.

Daarom hebben we niet alleen omvangrijke onderzoeksprojecten nodig. Waar topwetenschappers en grote multinationale ondernemingen bij betrokken zijn. Toegepast onderzoek hoeft niet altijd gericht te zijn op 'kassa'. Op geld verdienen en op economische groei. Het is belangrijk dat ook kleine, laagdrempelige onderzoeksprojecten mogelijk zijn. Met een menselijke maat. Zodat ook bijvoorbeeld kleine non-profitorganisaties en burgers zich gesteund weten door de universiteit. En studenten een rol van betekenis kunnen spelen. Zo krijgen ook inwoners van onze regio en studenten de kans bij te dragen aan wat er in hun directe omgeving gebeurt.

De wetenschapswinkels spelen daarin een cruciale rol. Die overigens veel verder gaat dan alleen onze directe omgeving. U zult zien dat hier vanmiddag ook onderzoeken worden gepresenteerd die nationaal en internationaal van belang zijn.

Wetenschapswinkels bieden een laagdrempelige ingang voor kleine organisaties en onderzoeksvragen met een menselijke maat. Studenten krijgen er de kans te ervaren hoe het is om onderzoek te doen, dat inspeelt op vragen uit de maatschappij.

Individuele burgers, kleinere ondernemingen en organisaties krijgen de kans om hun vragen en ideeën op een zodanige manier te verwoorden dat wetenschappers ermee aan de slag kunnen. Het mes snijdt zo aan twee kanten. Wetenschapswinkels brengen de wetenschap daadwerkelijk midden in de samenleving. Daar hebben zowel de samenleving als de wetenschap belang bij!

Dames en heren,

Wetenschap is ontstaan uit verwondering en nieuwsgierigheid. Zo begon ik mijn verhaal. Nog steeds is het belangrijk dat wetenschappers zich laten drijven door verwondering en nieuwsgierigheid. Daaruit ontstaan de mooiste uitvindingen en doorbraken. Dat kan nieuwsgierigheid zijn naar wetenschap om de wetenschap. Maar het kan ook nieuwsgierigheid zijn naar wat er leeft in de samenleving. Naar waar bestuurders en ondernemers zich mee bezig houden. Naar de vragen waar maatschappelijke organisaties of burgers mee zitten. Ook uit die nieuwsgierigheid kunnen de mooiste vindingen en doorbraken ontstaan. Ik hoop dat u zich vanmiddag allemaal laat inspireren door wat de wetenschapswinkels u presenteren. Zodat u vol goede en vernieuwende ideeën naar huis gaat. Of u nu wetenschapper bent of student. Betrokken burger, ondernemer of vertegenwoordiger van een maatschappelijke organisatie. We staan allemaal middenin de samenleving. Laten we kijken hoe we elkaar kunnen versterken en inspireren. Daar varen wetenschap én samenleving wel bij! Ik wens u een leuke en vruchtbare middag toe!